

STRUČNÝ KOMENTÁŘ

Šetření *Životní podmínky* každoročně již deset let přináší údaje o sociální a ekonomické situaci českých domácností. Přináší výsledky o výši a skladbě jejich příjmů a informuje o podílu populace žijící v určitém materiálním nedostatku, resp. podílu osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením. Výsledky šetření *Životní podmínky 2014* odráží stav v roce 2013 a v době dotazování, tj. na jaře 2014.

Nominální příjmy domácností v roce 2013 stejně jako v předchozím roce rostly a poprvé od roku 2009 se meziročně výrazněji zvýšily i příjmy reálné (o 1,0 p. b.), jejich reálná hodnota tak dosáhla úrovně z roku 2008. Průměrný čistý roční peněžní příjem domácnosti v přepočtu na osobu v roce 2013 činil 153,3 tis. Kč. Z hlediska postavení osoby v čele domácnosti se zvýšily příjmy všem skupinám domácností. Čisté roční příjmy domácností zaměstnanců s vyšším vzděláním činily v roce 2013 180,8 tis. Kč na osobu, tedy o 4 289 Kč (tj. o 2,4 %) více než v předchozím roce. Růst zaznamenaly také příjmy domácností zaměstnanců s nižším vzděláním, které v průměru dosáhly 135,9 tis. Kč čistého na osobu za rok, tedy o 4,3 % více než v roce 2012. Nejvýrazněji se však zvýšily příjmy samostatně činných (o 4,9 %). Výše jejich čistých ročních příjmů na osobu dosáhla 170,3 tis. Kč. Nominálně rostly příjmy samostatně činných již druhým rokem, reálně zaznamenaly meziroční nárůst poprvé od roku 2008. Nejpomaleji rostly průměrné čisté roční příjmy domácností nepracujících důchodců, a to o 0,6 p. b. Příjmy těchto domácností se zvýšily z 138,3 tis. Kč na osobu v roce 2012 na 139,2 tis. Kč v roce 2013.

Zlepšení finanční situace domácností se odrazilo i na tom, jak domácnosti vycházely se svými příjmy. Podíl domácností vycházejících s příjmy obtížně nebo velmi obtížně mírně poklesl z 32,2 % v roce 2013 na 31,2 % v roce 2014 (tj. o 1,0 p. b.). S velkými obtížemi či s obtížemi vycházelo se svými příjmy téměř osmdesát procent (79,4 %) domácností nezaměstnaných, více než třetina (35,3 %) domácností důchodců bez ekonomicky aktivních členů, více než čtvrtina (27,7 %) domácností zaměstnanců a necelá pětina (18,2 %) domácností samostatně činných. Naopak snadno či velmi snadno s příjmy vycházela necelá dvě procenta (1,7 %) domácností nezaměstnaných, 5,8 % domácností důchodců bez ekonomicky aktivních členů, téměř desetina (9,6 %) domácností zaměstnanců a 13,0 % domácností samostatně činných.

Výdaje domácností na bydlení ve srovnání s předchozím rokem prakticky stagnovaly a činily v průměru 5 602 Kč na domácnost a měsíc. Podíl příjmů, které domácnosti v roce 2013 vynakládaly na bydlení, se meziročně mírně snížil (z 18,6 % na 18,3 %), a to zejména v důsledku růstu příjmů domácností. S tím souvisí i zlepšení vnímání nákladů na bydlení jako zátěže rodinného rozpočtu. Zatímco v roce 2013 vnímalo náklady na bydlení jako velkou zátěž 28,7 % domácností, v roce 2014 to bylo 27,2 % domácností. Podíl domácností, které nepovažovaly náklady na bydlení za zátěž, se oproti tomu zvýšil, a to ze 7,8 % na 8,9 %.

Nejvyšší podíl na čistých příjmech domácnosti představují náklady na bydlení v domácnostech nezaměstnaných, kde výdaje na bydlení tvoří více než třetinu jejich příjmů (36,8 %). Meziročně došlo u těchto domácností k nárůstu nákladů na bydlení o 2,6 %, zatímco jejich příjmy se zvýšily pouze o 1,5 %, což se odrazilo v jejich zhoršeném vnímání nákladů na bydlení jako zátěže rozpočtu domácnosti. Jako velkou zátěž vnímaly v roce 2014 náklady na bydlení již dvě třetiny domácností nezaměstnaných, v roce 2013 to bylo 59,9 % domácností. Naopak došlo ke snížení podílu domácností nezaměstnaných, pro které náklady na bydlení představovaly určitou zátěž, a to z 37,1 % v roce 2013 na 32,0 % v roce 2014 a rovněž domácností, které náklady na bydlení nepovažovaly za zátěž, a to z 2,9 % v předchozím roce na 1,9 % v roce 2014.

Míra ohrožení příjmovou chudobou, která se počítá jako podíl osob žijících v domácnostech, jejichž příjem je nižší než stanovená hranice chudoby, dosáhla v roce 2014 úrovně 9,7 %. Hranice ohrožení příjmovou chudobou je určena jako 60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu domácnosti a zohledňuje tak velikost a složení domácnosti. Aby domácnost jednotlivce v roce 2014 nespadla pod hranici chudoby, musel být její čistý měsíční příjem vyšší než 9 901 Kč, domácnost dvou dospělých musela mít příjmy vyšší než 14 852 Kč/měsíc, rodič s dítětem do 13 let musel mít více než 12 872 Kč měsíčně a partnerský pár se dvěma dětmi do 13 let 20 793 Kč.

Počet osob žijících v domácnostech s příjmy pod hranicí chudoby se dlouhodobě pohybuje na úrovni 9 % až 10 % a ani rok 2014 tak nevybočuje z tohoto intervalu. Z dlouhodobého hlediska jsou nejvíce ohroženými skupinami nezaměstnaní, neúplné rodiny s dětmi a rodiny se třemi a více dětmi. Podíl osob, jejichž převažující ekonomickou aktivitou v průběhu roku 2013 byla nezaměstnanost, a které byly ohrožené příjmovou chudobou, dosáhl v roce 2014 téměř poloviny (47,8 %). Osob z neúplných rodin s dětmi byla příjmovou chudobou ohrožena více než třetina (35,9 %) a osob z rodin se třemi a více dětmi téměř čtvrtina (24,0 %).

Celková míra materiální deprivace vyjadřující podíl osob, které trpí určitým materiálním nedostatkem, tzn. nemohou si dovolit některé věci, služby či požitky, oproti předcházejícímu roku nepatrně vzrostla. Podíl osob žijících v domácnostech, které postrádaly nejméně 3 položky z 9 sledovaných, se oproti předchozímu roku zvýšil z 15,9 % na 16,4 %, podíl těch, kterým chyběly 4 a více položek, činil 6,7 %, tedy podobně jako v předchozích dvou letech. Podobně jako u míry ohrožení příjmovou chudobou patří mezi nejvíce deprivované osoby nezaměstnaní (24,7 %), osoby z neúplných rodin s dětmi (23,9 %) a osoby z rodin se třemi a více dětmi (14,3 %).

Na zlepšení finanční situace domácnosti poukazují i snižující se podíly domácností, které si z finančních důvodů nemohou dovolit zaplatit dovolenou všem členům domácnosti, jíst maso alespoň každý druhý den, dostatečně vytápět svůj byt či zaplatit neočekávaný výdaj ve výši 9 600 Kč. Podíl domácností, které si nemohly dovolit zaplatit dovolenou, poklesl z necelých dvou pětin (39,8 %) v roce 2013 na 37,8 % v roce 2014, tj. o celé dva procentní body. Zatímco v roce 2013 si nemohlo dovolit zaplatit neočekávaný výdaj 43,2 % domácností, v roce 2014 to bylo 42,3 % domácností (tj. o 0,9 p. b. méně).